

TEPLO DOMOVA

KAMILA SHAMSIE

PREKLAD

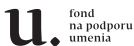
AÑA OSTRIHOŇOVÁ

Kamila Shamsie

Teplo domova

Preklad tejto knihy podporil vo forme štipendia
Fond na podporu umenia.

Kamila Shamsie

HOME FIRE

COPYRIGHT © 2017 by Kamila Shamsie

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová 2020

COPYEDITING Jana Šulková, Martina Kubealaková

COVER & ILLUSTRATION © Barbora Šajgalíková

SLOVAK EDITION © Inaque 2020

ISBN 978-80-8207-068-5

ISBN E-BOOK 978-80-8207-059-3

Kamila Shamsie
Teplo domova

INAQUE

Pre Gillian Slovo

*A či vôbec ešte nevieš,
že sa na náš rod zas valí nepriateľská zloba?*
Sofokles, Antigona

ISMA

1

Isma zmešká lietadlo. Peniaze za letenku jej nevrátia, pretože letecká spoločnosť nezodpovedá za pasažierov, ktorí sa síce dostavili na letisko tri hodiny pred odletom, no odviekli ich na výsluch. S vypočúvaním počítala, ale nie s hodinami čakania, ktoré mu predchádzajú, ani s pocitom poníženia, ktorý v nej vyvolal pohľad na policajtku prehrabávajúcu sa v jej kufri. Snažila sa nezbaľiť si nič, čo by mohlo viesť k nejakým otázkam alebo poznámkam – žiadny Korán, žiadne rodinné fotografie, žiadne knihy súvisiace s jej akademickým výskumom –, ale policajtku tak či tak zobrala do rúk každý kus Isminho oblečenia a dôsledne ho prehmatala, avšak ani nie preto, že by hľadala skryté vrecká, ale skôr preto, že skúmala kvalitu materiálu. Nakoniec sa natiahla po značkový kabát, ktorý si Isma prehodila cez stoličku, keď vstúpila do miestnosti, chytila ho za plecía a prezrela si ho.

„Tento nie je váš,“ povedala a Isma si bola istá, že to nehovorí preto, že kabát jej bol aspoň o číslo väčší, ale pretože sa jej zdal pre ňu príliš nóbl.

„Pracovala som v čistiarni. Žena, ktorá ho priniesla, povedala, že ak sa z neho nedá odstrániť ten fľak, už ho nechce.“ Ukázala na masťnú škvrnu na vrecku.

„Vedel vedúci, že ste si ho zobrali?“

„Ja som bola vedúca.“

„Robili ste vedúcu v čistiarni a teraz si idete robiť doktorát zo sociológie?“

„Áno.“

„A to je ako možné?“

„So súrodencami sme osireli krátko potom, čo som skončila vysokú školu. Mali dvanásť rokov – sú to dvojčatá. Zobrala som prvú prácu, ktorú sa mi podarilo nájsť. Teraz sú už dospelí, a tak sa môžem vrátiť k svojmu životu.“

„Vraciate sa k svojmu životu... do Amherstu v štáte Massachusetts.“

„Mám na mysli akademický život. Moja bývalá školiteľka z londýnskej LSE teraz učí na univerzite v Amherste. Volá sa Hira Shahová. Môžete jej zavolať. Kým si nenájdem vlastné bývanie, budem bývať u nej.“

„V Amherste.“

„Nie. Vlastne neviem. Prepáčte, pýtate sa, či ona býva v Amherste alebo či si tam chcem nájsť bývanie? Žije v Northampton – kúsok od Amherstu. Budem hľadať všade v blízkosti univerzity, určite sa tam nájde niečo, čo mi bude vyhovovať. Takže to pravdepodobne bude v Amherste, ale možno aj nie. V mobile mám uložených niekoľko ponúk. Ten ale teraz máte vy.“ Stíchla. Policajka sa správala presne tak isto ako bezpečnostný personál – mlčala, hoci jej bez okolkov odpovedala na otázku, a tak mala pocit, že by mala povedať ešte čosi. Avšak čím viac toho poviete, tým previnilejšie pôsobíte.

Žena hodila kabát na kopy oblečenia a topánok a Isme prikázala, aby ešte počkala.

To však bolo pred hodnou chvíľou. Už sa určite nastupuje na palubu. Isma sa pozrela na kufor. Keď žena odišla, znovu si doň zbalila rozhádzané veci a odvtedy sa zožiera strachom, či náhodou neporušila nejaké pravidlo, keď to spravila bez povolenia. Nemala by oblečenie znovu vyhádať na kopy? Či tým by to už úplne pokazila? Postavila sa, rozzipsovala kufor a otvorila ho, aby bolo vidieť jeho obsah.

Do miestnosti vošiel muž s Isminým pasom, laptopom a mobilom. Dovolila si dúfať, že ju prišiel prepustiť, ale on sa len posadil a ukázal jej, aby spravila to isté. Potom medzi nich položil diktafón.

„Považujete sa za Britku?“ opýtal sa jej.

„Som Britka.“

„Ale považujete sa za Britku?“

„Žijem tu od narodenia.“ Chcela tým povedať, že neexistuje žiadna iná krajina, ktorej by sa cítila byť súčasťou, ale jej slová vyzneli vyháňavo.

Výsluch pokračoval ešte takmer dve hodiny. Pýtal sa jej, čo si myslí o šiitizme, homosexuáloch, anglickej kráľovnej, demokracii, televíznej súťaži v pečeni koláčov, invázii do Iraku, o Izraeli, samovražedných atentátnikoch či online zoznamkách. Po prvotnom zaváhaní týkajúcom sa jej britskosti našla tón, ktorý si nacvičovala s Aneekou. Jej sestra hrala úlohu vypočúvajúcej policajtky a Isma jej odpovedala ako osobe s pochybnými politickými názormi, ktorej priazeň nechcela stratiť ostrými protirečivými vyhláseniami, ale ktorej zároveň nechcela ani klamať. („Keď ľudia hovoria o nepriateľstve medzi šiitmi a sunitmi, zvyčajne sa zameriavajú na akúsi politickú mocenskú nerovnováhu, aká vládne v Iraku alebo Sýrii – ako Britka však nerozlišujem medzi jednotlivými moslimami.“ „Okupácia cudzích území vo všeobecnosti spôsobuje viac problémov, ako rieši,“ – táto odpoveď sa dá použiť aj pri otázkach týkajúcich sa Iraku aj Izraela. „Zabíjať civilistov je hriech – platí to aj v prípade samovražedných atentátov, aj v prípade leteckého bombardovania alebo náletov dronmi.“) Medzi každou odpoveďou a ďalšou otázkou nasledovalo dlhé ticho, počas ktorého muž stískal klávesy na jej laptope, skúmal históriu vyhľadávania v internetovom prehliadači. Vedel, že ju zaujímal, či je jeden herec z populárneho televízneho seriálu ženatý; že nosenie hľadisku jej nebráni nakupovať drahú vlasovú kozmetiku na skrotenie kučeravej hrivy; že do vyhľadávača napísala otázku: *Ako viesť nenútenú konverzáciu s Američanmi?*

Vieš, že im nemusíš vo všetkom tak ustupovať, povedala jej Aneeka, keď si výsluch nacvičovali. Ismina sestra nemala ešte ani devätnásť, no jej myseľ študentky práva už vedela všetko o právoch, ale zato nič o krehkosti svojho miesta vo svete. *Napríklad, ak sa ťa opýtajú na kráľovnú, povedz len: „Ako Ázijčanka veľmi*

obdivujem farebnú škálu jej šatníka.“ Musíš ukázať, že celým tým systémom aspoň trošku pohrdaš. Isma namiesto toho odpovedala: *Obdivujem, aké je jej veličenstvo oddané svojej úlohe.* Sestrine alternatívne odpovede, ktoré sa jej ozývali v mysli, ju však upokojovali, živo si vybavila jej triumfálne *Aha!*, keď jej policajt položil otázku, ktorú predvídala a ktorú Isma odpísala ako nepravdepodobnú, napríklad tú o televíznej súťaži v pečení koláčov. No ak jej nedovolia nastúpiť na toto lietadlo a ani na žiadne ďalšie, vráti sa domov k Aneeke. Isma mala aspoň čiastočne pocit, že by to tak či tak mala spraviť. Ťažko povedať, či to tak cítila aj Aneeka – čo sa týkalo Isminých plánov v Amerike, bola neoblomná, hoci pravdepodobne ani sama nevedela, či z jej strany ide o veľkorysosť alebo len o túžbu, aby jej už dala pokoj. Slabý poryv v Isminej mysli jej naznačoval, že sa vynára myšlienka na Parvaiza, ale potlačila ju, pretože naňho už nikdy v živote nechcela myslieť.

Nakoniec sa dvere otvorili a dovnútra sa vrátila policajtká. Možnože sa jej bude pýtať na rodinnú situáciu – položí jej otázky, na ktoré sa odpovedá najťažšie a pripraviť sa na ne bolo najnáročnejšie.

„Ospravedlňujem sa,“ povedala žena nepresvedčivo, „ale musíme počkať, kým sa Amerika zobudí a potvrdí nám pár detailov z vášho študentského víza. Tu to máme všetko skontrolované,“ s veľkodušným výrazom podala Isme tvrdý papierový obdĺžnik. Šlo o palubný lístok na lietadlo, ktoré zmeškala.

Isma sa neisto postavila na stĺpnuté nohy, ktoré sa bála vystríeť, aby náhodou pod stolom nekopla policajta. Keď si zobrala kufor, poďakovala sa žene, ktorej odtlačky prstov mala na spodnej bielizni, pričom sa jej do hlasu nepredral ani len náznak sarkazmu.

Mráz sa zahryzol do každého kúska jej odhalenej pokožky a potom si predral cestu aj cez vrstvy oblečenia. Isma otvorila ústa, zaklonila hlavu a vdýchla ľadový vzduch. Všade naokolo ležal zamrznutý sneh trblietajúci sa vo svetlách terminálu.

Kufor nechala pri doktorke Hire Shahovej, ktorá merala dve hodiny cesty cez Massachusetts, aby ju počkala na Loganovom letisku, prešla ku kope snehu na kraji parkoviska, zložila si rukavice a zaryla doň prsty. Horná vrstva bola skrehnutá, ale pod tlakom povolila a Isma pocítila mäkkší sneh pod ňou. Oblízala si ho z dlane, osviežila si vyschnuté ústa. Zamestnankyňa zákazníckeho centra na letisku Heathrow – moslimka – jej bez príplatkov našla miesto v najbližšom lietadle; počas celého letu sa desila výsluchu, ktorý na ňu čakal po prilete do Bostonu, bola si istá, že ju zatknú alebo posadia na lietadlo späť do Londýna. Ale imigračný úradník sa jej len opýtal, kde bude študovať, poznamenal niečo o univerzitnom basketbalovom mužstve, čomu ktovieako nerozumela, hoci sa tvárila, že ju to veľmi zaujíma, a pustil ju ďalej. A potom vyšla do letiskovej haly, kde stála doktorka Shahová, jej mentorka a záchrankyňa, ktorá sa nezmenila, odkedy Isma začala študovať na vysokej škole, možno jej len pribudlo pár strieborných prameňov v tmavých, nakrátko ostrihaných vlasoch. Keď ju Isma zbadala, ako jej máva, pochopila, aký to bol asi pocit vystúpiť v iných časoch z lode, pozrieť sa na zdvihnutú ruku Sochy slobody a vedieť, že ste to dokázali, že všetko bude v poriadku.

Kým jej holé prsty úplne neotupil mráz, natukala do telefónu správu: Prišla som v poriadku. Na kontrole žiadny problém. Je tu Dr. Shahová. A čo ty?

Sestra jej odpísala: Už mi je lepšie, keď viem, že ťa pustili.

Naozaj sa máš dobre?

Prestaň sa o mňa báť. Ži si svoj život, chcem, aby si bola v pohode.

Parkovisko s veľkými sebaistými autami, široké cesty, všade jasné svetlá, ktorých žiaru znásoboval odraz od skla a snehu. Sebavedome a odhodlane vykročila – v tento prvý deň roku 2015 – v ústrety prísľubu nového začiatku.

Len čo Isma ráno otvorila oči, zazrela, ako priamo na ňu z oblohy padajú dve postavy, ktorým sa nad hlavami vzdúvali pestrofarebné látky.

Keď ju Hira Shahová priviedla do tejto garsónky na druhý deň po prilete do Ameriky, majiteľ poukázal na strešné okno, ktoré malo vykompenzovať vlhkú vstavanú skriňu, sľubujúc jej výhľad na kométy a zatmenia Mesiaca. Spomienka na výsluch na letisku Heathrow bola ešte príliš čerstvá na to, aby nemyslela len na špionážne satelity brázdiace po oblohe, a tak byt odmietla. Ale nakoniec sa po ďalších obhliadkach ukázalo, že si nebude môcť dovoliť nič príjemnejšie, ak sa o príbytok nechce deliť so spolubývajúcimi. Teraz, po nejakých desiatich týždňoch, sa môže natiahnuť na posteli s vedomím, že je nevidenou pozorovateľkou. Zdalo sa, že parašutisti so zlato-červenými padákmi letia veľmi pomaly. Počas takmer celej ľudskej histórie sa postavy zostupujúce z oblohy považovali za anjelov, bohov či démonov, alebo za lkara rútiaceho sa k zemi a jeho otca Daidala letiaceho príliš pomaly, aby stihol zachytiť samolúbeho syna. Ako musel vyzeráť obyčajný život s hlavou otočenou k nebesiam, s očakávaním priletu niečoho mýtického? Parašutistov odfotovala a poslala Aneeke s komentárom Vyskúšame niekedy? Vyliezla z postele, premýšľala, či jar prišla tak skoro alebo sa len takto zastrája.

Cez noc teplota prudko stúpila a sneh sa roztopil na riekku. Počula ju zurčať dole ulicou, keď sa prebudila na rannú modlitbu. V túto zimu je vraj viac snehových búrok ako zvyčajne. Pri obliekaní si predstavovala, ako ľudia vychádzajú z domov a na zemi po mesiacoch nachádzajú stratené veci: rukavicu, kľúče, perá a drobné. Váha snehu pozmenila pôvodnú podobu predmetov, a tak rukavica položená vedľa svojho niekdajšieho páru náhle pôsobí ako vzdialená príbuzná. A čo potom spravíte? Vyhodíte obe rukavice alebo ich nosíte, aj keď sa už na seba nepodobajú, čím priznáte zázrak ich opätovného stretnutia?

Poskladala pyžamu, vložila ju pod vankúš a posteľ prikryla dekou. Poobzerala sa po čistom, jednoducho zariadenom byte: posteľ, stôl a stolička, bielizník. Ako takmer vždy ráno i dnes

pocítila prudký pôžitok z každodenného života ohlodaného na kosť, ktorý vyplňali len knihy, prechádzky a priestory na premýšľanie a prácu.

Otvorila ťažké dvere na poschodovej kamennej budove, prvýkrát v nose nepocítila ostrý ľadový vzduch. Odmäk rozšíril ulice i chodníky a pri prvom kroku mala pocit, že svet je – ako sa to povie? – bezhraničný. Vykročila bez obáv, že sa pošmykne. Prechádzala popri dvojposchodových koloniálnych domoch, autách oznamujúcich politické presvedčenie svojich majiteľov na nálepkách na zadnom skle, popri obchodoch s vintage oblečením, starožitníctvach a štúdiách jogy. Zahla na Main Street, kde radnica s nepochopiteľnými strieľňami ako na normandských vežiach ponúkala výhľad na veselú krajinku.

Vošla do svojej obľúbenej kaviarne a s hrnčekom v rukách zišla do pivnice lemovanej knihami, do oázy mäkkého svetla z lampa, ošúchaných kresiel a silnej kávy. Ťukla do klávesnice, aby zobudila notebook, pričom takmer nezaregistrovala známu tapetu na pozadí, fotografiu svojej matky z mladosti – bola to snímka z osemdesiatych rokov, na ktorej žena s hustými vlasmi a veľkými náušnicami bozkávala hlavu malej Ismy. Súčasťou jej ranného rituálu bola kontrola četu na skype, aby zistila, či jej sestra nie je pripojená. Nebola a Isma chcela okno zavrieť, no vtom sa na zozname pripojených kontaktov objavilo nové meno. *Parvaiz Pasha*.

Isma odtiahla ruky od klávesnice, zložila si ich na stôl po stranách notebooku a dívala sa na bratovo meno. Nevidela ho tam od toho decembrového dňa, keď zavolať, aby im oznámil, ako sa rozhodol, avšak bez ohľadu na to, čo jeho rozhodnutie znamená pre jeho sestry. Teraz sa isto pozeral na jej meno označené zelenou, ktorou mu dávala najavo svoju dostupnosť. Skypové okno bolo na obrazovke vľavo a jej matka na fotografii sa ho dotýkala perami. Štíhle a jemné črty Zainab Pashovej Ismu preskočili a zdedili ich dvojčatá, ktoré sa smiali matkinými ústami, usmievali jej očami. Isma maximalizovala okno na celú obrazovku. Oboma dľaňami sa chytila za hrdlo a pocítila reakciu svojho srdca na pohľad na bratovo meno v podobe

zrýchleného prietoku krvi tepnami. Sekundy plynuli, a hoci nič nepísal, dívala sa na obrazovku, pretože vedela, že aj on upiera zrak na tú svoju, pričom to obaja robili z toho istého dôvodu: čakali na Aneeku.

Pred pár týždňami v dome Hirya Shahovej začula Isma zvláštnu hudbu, ktorá preťala zvuk škriabania zemiakov – vysoké, prenikavé rinčanie. Isma s Hirou si skontrolovali telefóny a reproduktory, pritlačili ucho na stenu aj podlahu, vyšli na chodbu, pootvárali šatníky, nazreli do prázdnych izieb, ale zvláštne pekná melódia – nebol to ani zvuk nástroja, ani vtáčí spev – stále hrala. Zastavil sa u nich sused, ktorý tiež hľadal jej zdroj. „Duchovia,“ povedal, žmurkol na ne a odišiel.

Isma sa zasmiala, ale Hira sa zhrbila a chytila amulet nazar, ktorý jej visel na stene a ktorý Isma vždy považovala len za dekoráciu.

Hudba hrala ďalej, prichádzala od všadiaľ a zároveň odnikiaľ, prenasledujúc ich po byte. Hira s nožom v ruke pošepky odriekala Otčenáš – chodila do kláštornej školy v Kašmíre. Napokon nadmieru racionálna, logicky mysliača doktorka Shahová vyhlásila, že by aj napriek krupobitiu mali zájsť na večeru do reštaurácie. Možnože zvuk stíchne, kým sa vrátia. Isma si šla na poschodie umyť ruky. Keď sa pozrela z okna pri umývadle, zbadala, odkiaľ sa šíri hudba.

Zbehla dole, chytila Hiru za lakeť a vytiahla ju von zadnými dverami, skláňajúc hlavu pred krúpami. Pozdĺž celej budovy z červených tehál z odkvapov viseli takmer polmetrové cencúle. Do týchto čepelí s rinčaním narážali krúpy. Zvuk ľadu dopadajúceho na iný ľad je nepredstaviteľný až do chvíle, kým ho nepočujete.

Zachvátila ju fyzická bolesť a prinútila ju padnúť na kolená. Hira k nej okamžite pristúpila, ale Isma jej rukou naznačila, že nechce, aby ju dvíhala, ľahla si do snehu a dovolila bolesti prejsť jej telom za zvukov cencúľovej symfónie. Parvaiz, chlapec, ktorého nikdy nevideli bez slúchadiel a mikrofónu, by tam ležal, kým by hudba neprestala, sneh by mu zmáčal oblečenie, krúpy by mu dopadali na tvár. Bolo by mu to však jedno, staral by

sa len o to, aby s očami lesknúcimi sa radosťou zachytil niečo nikdy nepočuté.

Vtedy jej prvý aj poslednýkrát brat skutočne chýbal bez toho, aby sa do jej smútku votreli slová ako „nevďačný“ a „sebecký“. Teraz sa dívala na jeho meno na obrazovke a pohybovala perami v modlitbe, aby sa Aneeka nepripojila, pričom jej myslou vírili hanlivé prídavné mená. Aneeka si musí myslieť, že oňho navždy prišla. Človek sa s tým časom vyrovná, aj keď ide o osobu, ktorú ste milovali; to sa Isma naučila už ako dieťa. Ale dá sa to zvládnuť len vtedy, keď po tom druhom zostane úplne prázdno.

Jeho meno zmizlo z obrazovky. Chytila si šiju, svaly pod kožou mala úplne stuhnuté. Pritlačila a v tej chvíli pochopila, čo znamená žiť bez rodiny; človeku v takom prípade uľaví od bolesti len jeho vlastné ruky. „Budeme stále v kontakte,“ sľúbili si s Aneekou niekoľko týždňov pred odchodom. Ale fyzický kontakt moderná technológia neumožňovala a bez neho so sestrou prišli o veľkú časť svojho vzťahu. Dotykom sa to totiž všetko začalo; malú Aneeku kúpala, prebaľovala, krmila a uspávala jej stará matka a deväťročná sestra, zatiaľ čo slabšie a chorľavejšie dvojča Parvaiza dojčila matka, ktorá nielenže mala dostatok mlieka len pre jedno dieťa, ale navyše sa chlapec rozplakal vždy, keď nebol v jej náručí. Ako dvojčatá rástli a vytvárali si vlastný vesmír, Aneeka potrebovala Ismu čoraz menej, ale napriek tomu si boli fyzicky stále nablízku: Aneeka sa s Parvaizom rozprávala o všetkých svojich bôľoch a obavách, ale za Ismou si chodila po objatie alebo pohladenie, k nej sa prišla schúliť na gauč. A keď sa Isme zdala váha sveta priveľká – najmä krátko potom, ako ich stará matka a matka zomreli v priebehu jedného roka a Isma sa musela sama postarať o dve smútiace dvanásťročné deti –, chytila Aneeka svoju sestru za plecía a vymasírovala z nich bolesť.

Isma si prešla jazykom po zuboch, aby zahнала sebaľútosť, vytiahla rozpísanú esej a utiahla sa do útočiska práce.